

Ivana Noble – akademická dráha a jiné aktivity

Tim Noble

Ivana Noble – Academic Life and Activity. This article examines the academic career of Professor Ivana Noble. It presents key moments in her life to the extent that these have had an impact on her theological work, as well as some other important factors that influence her as a theologian. The article also outlines important themes in Ivana Noble's books and articles.

Keywords: Ivana Noble, Academic work, Life, Charles University, Ecumenical studies

Ivana Noble se narodila v Plzni v roce 1966 jako Ivana Marková. Po absolvování základní školy v Plzni začala navštěvovat gymnázium v Blovicích. Během svého studia se stále více zapojovala do různých uměleckých aktivit (divadlo a výtvarné umění), které v ní probudily zájem o křesťanství. Po maturitě učila jeden rok výtvarnou výchovu ve škole pro děti se sluchovým postižením. V tomto období byla pokřtěna v Československé církvi husitské, ačkoliv se již od začátku stýkala s křesťany z různých konfesijních tradic, což se od té doby stalo typickým rysem jejího křesťanského a akademického života.

Následně byla přijata ke studiu českého jazyka a výtvarné výchovy na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity. Během prvního roku studia však byli studenti pozváni na schůzi, kde se po nich žádalo, aby přísahali, že budou dobrými marxisty a ateisty. Ivana, která byla nedlouho předtím pokřtěna, nechtěla takovou přísahu složit a veřejně ji odmítla. Její následné vyhození z univerzity nebylo nijak překvapivé. Ivana si podala přihlášku na Husovu československou bohosloveckou fakultu, která se v té době nacházela v pražských Dejvicích, a byla přijata.

Mnoho učitelů (a někteří studenti) spolupracovala s StB a úroveň vzdělávání byla většinou špatná. Ivana (nyní již Dolejšová) se ukázala být přirozeným talentem ve studiu teologie a spolu s několika dalšími studenty dokázala překonat limity školního vzdělávání také díky účasti na bytových seminářích a dalších mimoškolních aktivitách. Bakalářská práce věnující se přístupu k Židům v českých zemích během války jí umožnila navázat zajímavé kontakty s víceméně podzemními židovskými komunitami. Židovsko-křesťanské vztahy zůstávají od té doby jedním z témat, kterým věnuje pozornost.

Na konci osmdesátých let se objevila omezená možnost studia v zahraničí. Ivana původně plánovala pobyt v indické Kalkatě, ale když studentům dorazily pozvánky, zjistila, že je pozvána k šestiměsíčnímu studiu na Ekumenickém institutu při Světové radě církví v Bossey ve Švýcarsku nedaleko Ženevy. Ivana využila nedůslednosti komunistické byrokracie, získala povolení vycestovat a navíc i prodloužené vízum, čímž se jí naskytla v té době mimořádná příležitost strávit šest měsíců v zahraničí počínaje podzimem roku 1988. Ačkoliv ze studia samotného měla smíšené pocity, velmi důležitá byla možnost setkat se s lidmi z celého světa, přičemž někteří z nich zůstali dodneška Ivaninými blízkými přáteli. Po skončení studia strávila Ivana několik dobrodružných měsíců cestováním po Švýcarsku. Přes určitou riskantnost to byla velmi obohacující zkušenost. Pobyt v Bossey jí také umožnil zdokonalit angličtinu, což přišlo později velmi vhod.

Zpět se vrátila do země, která již stála na prahu změn. 17. listopadu 1989 se v Plzni účastnila studentského setkání. Když však po návratu zjistila, co se stalo demonstrováním studentům, uvědomila si, že je čas jednat. Společně s kolegou se přidala ke studentskému stávkovému výboru, kde byli velmi překvapeni, že stále ještě existují teologové, a přijali je s otevřenou náručí. Následovalo téměř roční hektické období, které z počátku zahrnovalo podávání požadavků na podporu studentských cílů, poté účast na procesu přičlenění husitského semináře k univerzitě, a nakonec spolupředsednictví v prvním porevolučním Akademickém senátu Univerzity Karlovy. Ve stejné době pokračovala Ivana ve studiu. Ve své magisterské práci se věnovala Paulu Tillichovi, jehož metoda korelace měla trvalý vliv na její práci. Na začátek 90. let se také datuje její první kontakt s Heythrop College, přičleněné k Londýnské univerzitě, kde mohla tři měsíce studovat díky Masarykově stipendiu.

V lednu 1992 přijala Ivana kněžské svěcení v Československé církvi husitské a byla ustanovena farářkou v Berouně, kde strávila půldruhého roku obnovou dříve velmi zanedbávané farnosti, která ztratila své budovy. Tato pastorační zkušenost zahrnující práci s mladými i starými lidmi a také dobré ekumenické vztahy s představiteli většiny ostatních církví byla formativní a inspirovala mnohé v Ivanině teologii. Když byla v roce 1993 požádána, aby se vrátila zpět na Husitskou teologickou fakultu Univerzity Karlovy a vyučovala tam, nabídku přijala, ačkoliv předtím neuvážovala o akademické kariéře. Během prvního roku však zemřel děkan, který ji jmenoval. Jeho nástupce ji spolu s dalšími mladšími učiteli propustil, důvodem byl nejspíše strach.

Naštěstí se jí v této chvíli dostalo povzbuzení, aby se přihlásila k doktorskému studiu na Heythrop College. Finanční podporu k zaplacení studia

obdržela ke svému velkému překvapení a s vděčností od jisté anglické nadace. V letech 1994–1995 tak mohla strávit rok v Londýně, ujasnit si téma své doktorské práce a vybrat si supervizora, kterým se stal Dr. Joe Laishley SJ, britský jezuita a zkušený doktorandský školitel. Tento učitel měl z akademického i lidského hlediska velký vliv na Ivanin pozdější život a kariéru, a to až do své smrti v roce 2015.

Doktorská práce byla pokusem vytvořit post-fundamentální přístup ke křesťanskému svědectví (nebo, jak to tehdy nazývala, „apologii“). Základní otázkou bylo, jak žít křesťanský život, který není závislý na apriorních (a ne-křesťanských) ideologických tvrzeních. Jak se podoba odpovědí na tyto otázky vyvíjela a prohlubovala, zůstala tato problematika důležitou a stále aktuální ve všech jejích dalších textech. Ivana podnikala ročně dvě až tři studijní cesty do Londýna a doktorskou práci, která zahrnovala podrobnou studii několika filozofů a teologů, obhájila v roce 1999. Pod titulem *Accounts of Hope: A Problem of Method in Postmodern Apologia* byla doktorská práce vydána jako první Ivanina kniha.

Po návratu z Londýna se Ivana stala ředitelkou nového projektu, který byl iniciován několika teology nacházejícími se v obdobné pozici. Byli totiž propuštěni z husitské a katolické fakulty novými děkany, jejichž chování připomínalo spíše předlistopadové časy. Tito mladí teologové (podporovaní dalšími, kteří si udrželi své pracovní pozice v akademické teologii nebo mimo ni) snili o ekumeničtějším způsobu teologické práce, což pro ně neznamenal studovat ekumenismus, ale čerpat z bohatství různých křesťanských tradic a umožnit vzájemné sdílení studentům pocházejícím z těchto tradic. Proto vznikl Institut ekumenických studií a Ivana měla po dobu prvních šesti let jeho existence na starost studijní program. Dokázala využít svých rozsáhlých zahraničních kontaktů a stala se schopnou vyjednávačkou, takže program byl nakonec uznán jako bakalářské studium na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy pod názvem Teologie křesťanských tradic.

V roce 2001, v době, kdy skončilo její první manželství, byla za okolností podobných předchozí zkušenosti z husitské fakulty vyšachována z pozice ředitelky institutu, ale zůstala na akademické půdě jako přednášející na Ekumenickém institutu Evangelické teologické fakulty UK. Na konci roku 2001 uzavřela druhé manželství s britským teologem a přijala jméno Ivana Noble. Již v této době se začala účastnit konferencí evropské asociace ekumenických teologů, *Societas Oecumenica*. V roce 2004 byla zvolena do výboru, později se stala tajemnicí organizace a v letech 2008–2010 její prezidentkou jako první žena a nejmladší kandidát, který byl kdy zvolen. Práce pro *Societas Oecumenica* umožnila Ivaně budovat vztahy k různým evropským univerzitám, zvláště ke Katolické univerzitě v Lovani, kde

se pravidelně účastnila konference LEST (Leuven Encounters in Systematic Theology – Lováňská setkání nad systematickou teologií) a jiných událostí.

Ivana postupovala i ve své akademické kariéře. V roce 2004 se habilitovala prací *Po Božích stopách: Teologie jako interpretace náboženské zkušenosti*, která byla později publikována také v anglickém překladu pod názvem *Tracking God: An Ecumenical Fundamental Theology*. Při práci na této knize strávila Ivana mnoho času v knihovně Mezinárodního baptistického semináře (International Baptist Theological Seminary – IBTS), který v té době sídlil v Praze. Díky tomu navázala kontakt s touto organizací a dostala nabídku pro ni vyučovat. Ivana a její manžel Tim nakonec pracovali pro seminář celkem devět let až do doby, než v roce 2014 přesídlil do Amsterdamu. Ivana působila především jako školitelka doktorandských studentů, podílela se na duchovním a liturgickém životě semináře a na vyučování v magisterském programu. V roce 2013 byla také navržena na jmenování profesorkou, pravděpodobně jako první žena v čisté teologické disciplíně v historii UK. Po překonání patové situace vyvolané prezidentem České republiky, který se cítil oprávněn zasahovat do akademických záležitostí, byla Ivana v roce 2014 jmenována profesorkou.

Během své kariéry pracovala Ivana na řadě grantových projektů, z počátku v oblasti hermeneutiky, poté po dobu pěti let jako hlavní řešitelka významného projektu s názvem *Pravoslavlí na Západě*, který byl financován Grantovou agenturou ČR (GAČR). Na projektu spolupracovala s dalšími třemi kolegy (Kateřina Bauer, Tim Noble a Parush Parushev). V rámci projektu byly vydány tři knihy (dvě v češtině a jedna v angličtině).¹ Jedna z českých knih byla přeložena do angličtiny a ruštiny. Tento projekt umožnil Ivaně prohloubit zájem o pravoslavnou teologii, zlepšit odborné znalosti v tomto oboru a rozšířit kontakty se současnými pravoslavnými teology ve Francii, Řecku a Spojených státech. Díky těmto kontaktům obdržela Ivana několik pozvání přednášet na konferencích v těchto zemích.

Již dříve pořádala Ivana malé semináře pro doktorandy, jejichž cílem bylo setkávání jejich studentů z IBTS a z ETF. Díky grantovému projektu o pravoslavlí se semináře rozvinuly a staly se navštěvovanějšími, ale vždy byly určeny pro omezený počet lidí tak, aby byla umožněna opravdová

¹ IVANA NOBLE – KATEŘINA BAUEROVÁ – TIM NOBLE – PARUSH PARUSHEV, *Cesty pravoslavné teologie ve 20. století na Západě*, Brno: CDK, 2012 (revidované překlady do angličtiny: *The Ways of Orthodox Theology in the West*, Yonkers, NY: St Vladimir's Seminary Press, 2015 a ruštiny: *Пути православного богословия на Запад в XX веке / Пер. с чеш. Серия «Современное богословие»*. Moskva: Издательство ББИ, 2016); *Wrestling with the Mind of the Fathers*, Yonkers, NY: St Vladimir's Seminary Press, 2015; *Mnohohlas pravoslavné teologie ve 20. století na Západě*, Brno: CDK, 2016.

výměna názorů a aby byl dostatek času pro vzájemnou komunikaci. O významu těchto seminářů svědčí to, že se jich rádi účastnili lidé z různých zemí Evropy i z Ameriky. Práce s doktorandy je důležitou částí Ivaniných akademických aktivit, které dále zahrnují vyučování úvodu do teologie na Institutu ekumenických studií a vyučování hermeneutiky v rámci magisterského oboru Diakonika na ETF UK. Kromě toho vyučuje Ivana řadu let kurzy pro mezinárodní studenty týkající se velmi různorodých témat a každý měsíc pořádá bytový seminář pro své doktorandské studenty, v jehož rámci jsou studenti vedeni k diskusi nad zadanými texty.

Před zakončením tohoto přehledu Ivaniny akademické kariéry je třeba zmínit několik skutečností, které, ačkoliv nejsou přísně akademické, doplňují v mnoha ohledech Ivaninu akademickou práci. Již více než 20 let slouží Ivana jako pomocný, neplacený duchovní v husitské farnosti na Zbraslavi a liturgická a pastorační práce je velmi důležitá pro její osobní a akademický život, protože právě toto je oblast, kde je teologie zakořeněna a prožívána. Ivana se také celou řadu let zapojuje do poskytování duchovních cvičení a duchovního vedení, což se částečně odráží v jejich textech, ale ještě více ve způsobu, jakým učí a promýšlí teologii. A konečně je třeba uvést, že Ivana je vynikající litografkou. Těto technice se začala věnovat až v posledním desetiletí, ale právě transformace duchovně a teologicky důležitých témat do obrazů má klíčový význam pro rozvoj její role teologa komunikujícího s ne-teology. Tato Ivanina role je také dobře viditelná v jejích velmi populárních ranních zamyšleních a ostatních příspěvcích pro Český rozhlas.

Nyní obrátíme pozornost k Ivaniným publikacím.² Ivana rozsáhle publikovala v češtině i v angličtině. Její články vyšly také v němčině, francouzštině, portugalštině, bulharštině a řečtině. Není samozřejmě možné zabývat se zde detaily, ale uveďme alespoň stručný přehled. Není jistě překvapivé, že Ivaniny první články byly spojeny s tématem její doktorské práce, ačkoliv tato spojení byla velmi rozmanitá. Jako anglicky mluvící a píšící teoložka byla Ivana často žádána, aby psala o Janu Husovi, a mnoho jejích článků se tak zabývalo jeho osobností. Témata článků zahrnovala Husovy filozofické postoje, jeho přístup k autoritě a jeho následné přijímání nebo odmítání v českých církvích. Ačkoliv má velmi ráda Wittgensteina, psala o něm překvapivě velmi málo, přímo k jeho dílu se vrátila relativně nedávno. Z práce na doktorátu si Ivana odnesla také zájem o současnou francouzskou filozofii, zvláště o Jacquese Derrida, o kterém napsala několik článků.

² Téměř všechny Ivaniny články a informace o knihách lze nalézt na adrese <https://cuni.academia.edu/IvanaNoble>.

Díky svým jazykovým schopnostem, kontaktům a zkušenostem byla Ivana často žádána, aby psala o současné náboženské situaci v České republice, což jí pomohlo vytvořit si pohled na náš stát jako na (alespoň donedávna) post-sekulární zemi a zaznamenat, jak velice je tato situace odlišná od ostatních evropských zemí, navzdory jasným statistickým údajům o nízké religiozitě.

Jiný přístup, který Ivana využívá, spočívá ve výběru dvou zcela odlišných postav, aby ukázala, jak je určité téma uchopeno v jejich textech. Tak psala např. o Ignáci z Loyoly a Simeonu Novém Teologovi nebo o Janu Klimakovi a rumunském intelektuálovi Petre Tuteaovi a o dvou současných liturgicích z různých křesťanských tradic, pravoslavném Alexanderu Schmemannovi a katolíkovvi Louis-Marie Chauvetovi.

V posledních pěti letech napsala Ivana celou řadu článků o různých aspektech současné pravoslavné teologie. Věnovala se zvláště Georgeovi Florovskému, Alexandru Schmemannovi, Vladimíru Losskému a Johnu Meyendorffovi a nadále psala i o rumunském pravoslavném teologovi Otcí Dumitru Stăniloae. Díky této práci se stala jedním z předních odborníků na moderní pravoslavnou teologii pocházejícím z neortodoxního prostředí, což se projevuje i v pozváních na řadu konferencí.

Ivana si nepochybně při práci na nových projektech podrží svůj zájem o pravoslaví, ale ten bude téměř určitě doplněn návratem k rozsáhlejšímu dialogu s reprezentanty západní křesťanské tradice, ať už moderními, nebo staršími. Ivana bude nadále inspirovat své kolegy a studenty a zároveň se jimi nechá inspirovat při psaní a přednáškách o mnoha různých tématech, jejichž cílem bude pomoci dalšímu rozvoji teologie v českém prostředí a zároveň, jako vždy, získat pozornost širšího publika. Právě tato pozice mostu mezi vnitřním a vnějším, mezi její vlastní církví a ostatními církvemi, mezi křesťany různých tradic, mezi křesťany a nekřesťany a mezi Čechy a ostatními národy, se stala Ivaniným domovem, kde se snaží sloužit Bohu jako duchovní a jako teoložka.

Překlad z angličtiny: Michaela Jandejsová